

NIEUWSBRIEF

Vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers
1940 - 1945
34ste jaargang nr. 4, zomernummer 2023

NIEUWSBRIEF

34e jaargang nr. 4, zomernummer 2023
Verschijnt 4 x per jaar

Vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers
1940 – 1945 (KvV)
Oprichtingsdatum: 22 april 1989
KvK Rotterdam

SECRETARIAAT:

Stalpertstraat 110
2597 RW Den Haag
Tel.: 070 – 3544937, tussen 10 en 17 uur
Website: www.verzetskinderen.nl
E-mailadres: info@verzetskinderen.nl

PENNINGMEESTER:

Geelvinckstraat 93
1951 BB Velsen-Noord
Tel.: 0251 – 210283
Banknr. NL16 INGB 0000 195963 t.n.v. Vereniging
Kinderen van Verzetsdeelnemers 1940 – 1945

BESTUUR:

Henk Mreijen, voorzitter
Irene Rutte – Hermsen, penningmeester
Minka Kaszó, secretaris en PR
Marc Elskamp, algemeen bestuurslid

REDACTIE WEBSITE:

Minka Kaszó, inhoud
Dimitri Gazan, techniek

REDACTIE NIEUWSBRIEF:

Minka Kaszó, eindredacteur
Technische assistentie: Jurgen Schouten en Marc
Elskamp
Drukkerij: Communicatiecentrum Magneet
Omslagtekening: Willy Diemer

De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te redigeren en/of bijdragen in te korten of niet te publiceren zonder opgaaf van redenen. Indien u een verhaal van meer dan 2 pagina's wil publiceren, neemt u dan vooraf contact op met de redactie. Bijdragen geven de persoonlijke opvatting van de schrijvers weer en zijn ter hunner verantwoording.

Kopij voor de Nieuwsbrief uitgave zomernummer 2023 moet binnen zijn op uiterlijk 12 augustus 2023 (tenzij anders afgesproken) bij: Redactie Nieuwsbrief KvV, p/a Stalpertstraat 110, 2597 RW Den Haag, per mail bij info@verzetskinderen.nl of bij de redacteur persoonlijk.

Het wordt zeer op prijs gesteld indien u uw bijdrage tikt in Times New Roman 10 en in 2 kolommen, dit bevordert het technisch klaarmaken van het blad. Levert u zo mogelijk foto's ook apart in.

INHOUDSOPGAVE

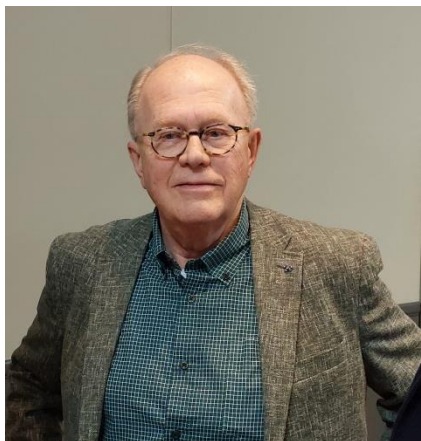
Colofon en inhoudsopgave	1
Voorzitter	2
Bijeenkomsten / lotgenotencontact	2
Redactioneel	3
Ik verdwaalde in de vrijheid (gedicht)	3
Algemene Ledenvergadering 2023	4
Oproep inlichtingen Groep Albrecht	5
Oproep aan nabestaanden Kamp Wolfenbüttel	5
Oproep Dagblad Trouw	6
Herdenking Joods Verzet	6
Herdenking Februaristaking Amsterdam 2023	7
Herdenking Februaristaking Hilversum 2023	8
Herdenking Geuzenverzet 2023	9
Herdenking Bevrijding Kamp Amersfoort	9
Herdenking op de Dam 4 mei 2023	10
4 mei Herdenking 2023 Waalsdorpervlakte	11
Herdenking Loenen 2023	11
4 mei: Monument Apollolaan	12
4 mei Herdenking Westerbork 2023	12
Dodenherdenking Renesse 2023	13
Herdenking Rotterdam CS op radio	13
Utrecht: Open Huizen en Herdenking 4 mei	14
Herdenking Monument Englandspiel 2023	15
Kamp Vught Dodenherdenking 2023	15
4 mei Herdenking Internationaal	16
Homomonument Den Haag 2023	16
Henk Mreijen geëerd door gemeente Hilversum	16
Platform WO2 Den Haag opgericht	17
Korte biografie Marc Elskamp	17
Stolperstein voor en boek over Johannes der Weduwen	18
Een leuke bal als verzetsdaad	19
Johannes der Weduwen (boek vader lid)	20
Snippers	21
Stolperstein in Leiden voor vader Flim	21
Boom der Onverzettelijken	22
Tentoonstelling over 'De Terrorist' op Ameland	23
Wie mij zegt (gedicht)	24

Spreuk van de maand:

Vrijheid is niet meer bang te hoeven zijn

Roelf Wolterink (99) in interview in Aanspraak, juni 2022, hij is Twentenaar, oud-dwargarbeider, verzetsman en Indiëganger.

VOORZITTER

Lieve mensen,

Het is alweer enige tijd geleden dat wij in Nunspeet bijeenwaren voor onze vergadering. We hebben toen gesproken over het vernieuwen van onze statuten en ik kijk met plezier terug op de discussie. Er was een goede inbreng en we hebben spijkers met koppen geslagen. Na afloop van de vergadering kregen we een lezing door de heer Edwin Bas over de 'Geluksformule'. Hij gaf een duidelijk beeld van de invloed van allerlei stofjes op onze hersenen. Eigenlijk zijn we allemaal een soort chemische fabriekjes.

Tijdens de herdenking van de Februaristaking in Hilversum waren er twee dames uit Duitsland aanwezig. Zij bleken lid te zijn van een Duitse vereniging van kinderen van verzetsdeelnemers. Omdat het gruwelijk koud was ben ik na afloop snel naar huis gegaan. Kort daarna kreeg ik een mail van een van hen en ben ik uitgenodigd om naar een bijeenkomst van hun vereniging te komen. Op zondag 14 mei ben ik inderdaad naar Keulen afgereisd om de bijeenkomst van de Kinder des Widerstandes NRW te bezoeken. Het thema was boeken omdat verschillende musea het thema boekverbranding hadden. Ook zij hadden trauma's te melden. Veel kinderen waarvan een van beide ouders in het veelal communistisch verzet had gezeten en al veel eerder dan bij ons (1935). Met name werd een en ander gemeld van een lokale verzetsgroep: de Edelweisspiraten. Had ik nog nooit van gehoord. Er was ook een oproep om veel op te schrijven opdat de verhalen niet verloren gaan.

Ik kreeg ook de gelegenheid om iets over onze vereniging te vertellen.

Een andere zaak die ons bezighoudt, is de archiefwet die bepaalt dat na 75 jaar de archieven van de Bijzondere Rechtspleging na de oorlog opengaan. In 2025 kunnen we daardoor kennis nemen van alle dossiers (geschat 40 miljoen pagina's) over de rechtszaken na de oorlog. Dat kan natuurlijk de nodige reuring geven.

De minister heeft daarom twee werkgroepen ingesteld die deze openbaarheid moeten begeleiden. De ene groep houdt zich bezig met de juridische aspecten: hoe de openbaarheid wordt geregeld. De andere groep houdt zich bezig met de ethische aspecten. Daar zijn de belanghebbenden bij betrokken: enerzijds de 'kinderen van foute ouders', verenigd in de Werkgroep Herkenning, en anderzijds de verenigingen die samenwerken in het Centraal Overleg Voormalig Verzet en Slachtoffers (COVVS). Door de voorzitter van het COVVS was ik uitgenodigd om daar ook bij aanwezig te zijn. We hebben de eerste, soms emotionele vergadering inmiddels achter de rug.

Kern van het gesprek is hoe je op verantwoorde wijze de openbaarheid kan regelen zonder op verschillende plaatsen in het land de oorlog tussen goed en fout te heropenen.

Dit 'Ethisch Beraad' bestaat uit een onafhankelijke voorzitter en verschillende betrokken deskundigen zoals collectiebeheerders, waaronder de beheerder van het CABR, het Centraal Archief Bijzondere Rechtspraak na de oorlog. En de belanghebbenden dus van beide zijden. In dat archief zitten vele dossiers van aangeklaagden, variërend van mensen die alleen het lidmaatschap van de NSB werd verweten tot landwachters die moorden op hun geweten hadden. Er zijn rechtszaken gevoerd en er zijn mensen na verloop van tijd zonder verdere vervolging losgelaten. Er zitten allerlei documenten in die dossiers, zoals verklaringen van bureaus, foto's en brieven en dagboeken. Alles gaat in 2025 openbaar worden. De vraag is hoe je al die documenten, ook twijfelachtige getuigenissen, moet waarderen. Hoe krijg je bij het publiek tussen de oren welke betekenis een document heeft. Kortom, er is nog veel werk te doen. Eén ding staat vast: alleen volledige kennis kan goede geschiedschrijving opleveren.

Tenslotte nog een mooi feit: op woensdag 3 mei viel dagblad Trouw op de mat met op de voorpagina een fotootje van Minka, verwijzend naar een groot artikel. Het boeiende artikel heeft al meerdere mensen de weg naar onze vereniging gewezen!

Henk Mreijen, voorzitter

Foto Jurgen Schouten

LANDELIJKE BIJeenKOMSTEN

Er is dit jaar nog een landelijke bijeenkomst en wel de Najaarsbijeenkomst op zaterdag 18 november in Nunspeet. Deze bijeenkomst staat vooral in het kader van elkaar ontmoeten en spreken. Ons nieuwe bestuurslid Marc Elskamp zal een praatje houden.

Titel: 'Wat is er met ons gebeurd? Hoe de ervaringen van de ouders effect hebben op ons, een inventarisatie'. De leden krijgen enkele weken voor de bijeenkomst bericht met nadere gegevens via de mail, wie geen mail heeft per post.

Al onze bijeenkomsten zijn besloten, begeleiders mogen meekomen, mits aangemeld bij het secretariaat. Partners kunnen partnerlid worden voor € 8 per jaar. Ze horen er dan wel echt bij.

LOTGENOTENCONTACT LOKALE BIJeenKOMSTEN

Leden uit andere regio's zijn overal welkom, mits even aangemeld bij het secretariaat.

In regio Noord-Holland (Amsterdam) zijn dit jaar nog twee bijeenkomsten (of een, afhankelijk van de verschijningsdatum van dit blad), op de zaterdagen 10 juni en 14 oktober. De veranderde tijden zijn: van **13.30 tot 16.00 uur**. Houdt u er rekening mee dat de locatie om 17 uur sluit, dus busjes e.d. van tevoren bestellen! Verder is deze locatie goed bereikbaar met het openbaar vervoer, er zijn 6 invalidenparkeerplaatsen voor de deur en een parkeergarage schuin aan de overkant. Maar in de buurt op straat mag u maar 2 uur parkeren! Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort tevoren een mail met bijzonderheden, leden zonder mail worden gebeld. Gastvrouw en gastheer zijn Ria Boxtart en Rob Zillesen, de laatste wordt tijdelijk vervangen door Nolda Rijkenberg en Els Zillesen-Confurius. **Graag aanmelden en als u niet kunt afmelden**, dit i.v.m. de grootte van de zaal, daar hangt een prijskaartje aan.

In regio Zuid-Holland (Maassluis) zijn dit jaar nog twee bijeenkomsten, op de zaterdagen 9 september en 9 december. De tijden zijn van 14.00 tot 16.30 uur. De locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer, er is een groot, gratis parkeerterrein aan de overkant en twee invalidenplaatsen voor de deur. De leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort tevoren bericht via de mail. Gastvrouw en gastheer zijn Jolanda van Bodegraven en Hans van Ekelenburg. **Ook hier graag aan- en afmelden.**

In regio Noordoost Nederland (Groningen) is dit jaar nog een bijeenkomst en wel op zaterdag 28 oktober. Tijd: van 14.00 tot 16.30 uur. Ook deze locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en parkeren is er gratis. Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort tevoren bericht via de mail of worden gebeld. De bijeenkomsten worden geleid door Henk Strijker. **A.u.b. altijd aan- of afmelden.**

In regio Zuid-Nederland (Eindhoven) is dit jaar nog een bijeenkomst en wel op zaterdag 21 oktober. Tijden zijn: van 14.00 tot 16.30 uur. De locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en er is een gratis eigen parkeerterrein. Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort tevoren bericht via de mail of worden gebeld. Gastheer en gastvrouw zijn Hein de Vries Robles en Hélène Bontjer. **Ook hier graag aan- of afmelden.**

REDACTIONEEL

Veel lente hadden we niet dit jaar, ik hoop voor ons allen dat het weer inmiddels verbeterd is en we een mooie zomer krijgen. Bloei was en is er toch wel en ook in onze vereniging. Mijn jarenlange vragen om kopij aan de leden leverde ditmaal op dat ik zoveel inzendingen had dat ik niet voor alles plaats had. Luxeprobleem, dat zeker. Dank aan onze penningmeesters voor de extra pagina's.

In dit nummer veel artikelen over herdenkingen, groot en klein. Er kwamen en komen weer Stolpersteine voor (groot)vaders van leden bij. Drie oproepen van uiteenlopende aard. Het wat ik welhaast durf te noemen jaarlijkse artikel van Bob van Helsdingen. En ons nieuwe bestuurslid Marc Elskamp stelt zich voor, wat hij persoonlijk al in Nunspeet deed. Het laatste deel van de biografie over de vader van Chris Heijer komt in het herfstnummer wegens plaatsgebrek.

Ik wens u allen een goede zomer toe en hoop velen van u hier en daar op bijeenkomsten te mogen zien. Noteer die datums vast stel ik voor.

Minka Kaszó

IK VERDWAALDE IN DE VRIJHEID

Ik verdwaalde in de vrijheid
en eerlijk, de weg terug
kan me gestolen worden.

Onishi Yukiko (Japans dichteres, geb.1974),
uit: De Weg – Het museum van de Poëzie,
uitgave Amnesty International, 2019

ALGEMENE LEDENVERGADERING 2023 Iedereen heeft het recht om gelukkig te zijn

Op zaterdag 15 april kwamen we weer bijeen op onze vaste plek in Nunspeet voor onze Algemene Ledenvergadering, daarna een lezing en vooral: om elkaar te zien en spreken. Het was best mooi weer, gezien de koude aprilmaand. We begonnen ruim een half uur te laat, omdat velen lieten weten nog vast te zitten in files. Uiteindelijk waren er zo'n 45 mensen aanwezig. Nogal wat vaste bezoekers waren er niet, door ziekte, ongelukken/revalidatie, begrafenissen en zelfs een eigen verjaardag. Wij hopen dat ze er een volgende keer weer bij kunnen zijn. De zaal was verbouwd en ineens groter dan we gewend waren, dat was even wennen.

In de ledenvergadering werden na het welkomstwoord van de voorzitter allereerst de ons sinds november ontvallen leden staande herdacht en de namen van de afwezigen die zich hadden afgemeld voorgelezen. Er waren geen nieuwe leden te verwelkomen (al zijn er zeker wel nieuwe leden). Daarna werden de notulen van vorig jaar (dank Jolanda, dat jij die ook nu weer maakte!) besproken en hierna de jaarverslagen van penningmeester en secretaris. De kascommissie deelde bij monde van Hans van Ekelenburg mede dat alles in orde was en er werden nieuwe leden gekozen. De contributie blijft alweer onveranderd.

De bestuurssamenstelling was aan de beurt. Ondergetekende, tevens uw secretaris, werd voor een nieuwe periode van drie jaar herkozen en sprak de hoop uit om ruim voor het aflopen van die termijn nu toch echt een opvolger (man of vrouw) te mogen gaan inwerken om het stokje dan over te nemen. En graag een jonger persoon, die langere tijd dit dankbare werk wil en kan gaan doen. Waarvan acte!

Hierna stelde ons nieuwe bestuurslid Marc Elskamp zich voor aan de vergadering, hij werd benoemd tot algemeen bestuurslid en nam na applaus plaats aan de bestuurstafel. Elders in dit blad stelt Marc zich nogmaals voor, ook aan diegenen die niet aanwezig waren.

De moeilijkste klus om te bespreken waren ditmaal de door het bestuur voorgestelde nieuwe statuten. Deze waren de leden toegestuurd met een toelichting van de voorzitter. Er werd uitgebreid over gesproken maar uiteindelijk werden ze door de vergadering goedgekeurd en aangenomen. Op naar de notaris dus.

Geluk is te trainen

Na een pauze kwam onze spreker, de heer Edwin Bas, aan het woord. Hij ging het hebben over (het omgaan met) geluk en ongeluk, aan de hand van de wetenschap. Hierbij spelen hormonen een grote rol. Een helder, maar voor een leek moeilijk na te vertellen verhaal, waarbij ik dan maar een aantal uitspraken zal citeren.

Geluk zit deels in de genen (1/3) – geluk is een informatie-input vanuit al onze zintuigen – geluk is te trainen, b.v. door meditatie, bewegen, creëren, aanraking/massage, zonlicht, doelstellingen hebben – getrouwde mensen zijn gemiddeld gelukkiger dan ongetrouwde, hoogopgeleide mensen meer dan laagopgeleide – bij een gelukscore boven de 7 ben je gelukkig – geluk versus tevredenheid – geluk zorgt voor evolutie – geluk is niet duurzaam: je hebt alsmaar meer dopamine nodig – geluk bestaat altijd in combinatie met ongeluk – iedereen heeft zijn eigen definitie van geluk - en de mooiste uitspraak: iedereen heeft het recht om gelukkig te zijn. Daar zou ik na deze lezing aan willen toevoegen: maar je moet er meestal wel zelf iets voor doen. Er waren flink wat vragen, die de heer Bas met de microfoon lopend wist te beantwoorden. Na afloop was er applaus en een mooie fles wijn uit handen van de voorzitter. En deze belofde namens allen dat wij ons best doen gelukkig(er) te worden.

Napraten, v.l.n.r. Mieke en Wim Mertens-Zuurveld, Hein de Vries Robles, Edwin Bas en Henk Mreijen

Tijd voor het (na)praten met een drankje en een hapje was er hierna volop en na afloop gingen we met 12 mensen ergens op eigen kosten uit eten, waar sommigen elkaar weer beter leerden kennen. Enkelen bleven slapen, zoals gewoonlijk. In hetzelfde hotel, naam bij mij verkrijgbaar.

Boven: de nu erg grote zaal van 2 kanten gezien, onder: het etentje

Tekst: Minka Kaszó, foto's Jurgen Schouten

OPROEP INLICHTINGEN GROEP ALBRECHT

Inlichtingen gevraagd over groep Albrecht, privé archief, bijnamen, schuilnamen, foto's etc. Betreft onderzoek oorlogsverleden van mijn oudoom. Graag ook contact met familieleden van de leden van groep Albrecht.

Igor van Dam, mail dammie.028@quicknet.nl.

OPROEP AAN NABESTAANDEN KAMP WOLFENBÜTTEL

Uit Duitsland kwam een Engelstalige mail waarin ons om medewerking werd verzocht. Men is daar bezig met onderzoek naar namen van oud-gevangenen en tevens of mensen compensatie en/of erkenning proberen of probeerden te krijgen. Dit heel in het kort. Mocht u nabestaande zijn neemt u dan contact op met onderstaand mail- of postadres.

Ingang documentatiecentrum Gedenkstätte Wolfenbüttel, foto Steffen Spitzner

Research team on compensation for Nazi persecutees imprisoned in Wolfenbüttel is looking for relatives:

We are a research team at the Wolfenbüttel Prison Memorial, researching the compensation of Nazi persecutees in the EVZ funded project 'Eternal Prisoners?' Compensation for convicts during the Nazi period and its individual and social consequences. We focus on persecutees from Western Europe who were imprisoned in the Wolfenbüttel Prison and who resisted the Nazi regime. We are investigating their compensation efforts or those of their relatives in the post-war period to find out more about individual experiences regarding compensation claims and the fight for social recognition.

If you have relatives that have been imprisoned in Wolfenbüttel, we would be very glad if you could contact us: Projekt.Entschaedigung@stiftung-ng.de You can find further information about our project here: <https://blog.projekt-ezu.de/ueber-das-projekt/#about-the-project>.

You may also write to us: Gedenkstätte in der JVA Wolfenbüttel, Am Herzogtore 13, 38300 Wolfenbüttel, Germany. Or contact by telephone: 0049 5331 935501-10.

Thank you for your support.

Martina Staats, Director of the Wolfenbüttel Prison Memorial

Redactie: kamp Wolfenbüttel ligt tussen Hannover en Maagdenburg. Het gebouw functioneert deels nog als gevangenis.

OPROEP DAGBLAD TROUW

In vervolg op artikelen op 3 en 4 mei in Dagblad Trouw met onze leden Heleen van Rijnbach en Minka Kaszó doet onderzoeksjournaliste Rianne Oosterom een oproep.

Er vindt onderzoek van deze krant plaats naar de 'Vrouwen van Trouw'. Heeft u tips over verzetsvrouwen die een link hadden met het illegale Trouw? Mail naar r.oosterom@trouw.nl. Als u geen mail hebt dan via de secretaris van de KvV. Zie pagina 1.

HERDENKINGEN

In chronologische volgorde. Teksten geschreven door Minka Kaszó, tenzij anders aangegeven. 10 pagina's herdenkingen is eigenlijk te veel.

HERDENKING JOODS VERZET 2023

Foto Marc Elskamp

Niet elk jaar kunnen wij aandacht besteden aan de Herdenking van het Joods Verzet. We zijn afhankelijk van het feit of er een lid van ons naartoe gaat en dat met ons communiceert. Wat voor alle herdenkingen geldt. Maar dit jaar gingen minstens drie leden op 24 februari naar deze herdenking in Amsterdam. Bestuurslid Marc Elskamp legde daar namens onze vereniging bloemen en Hein de Vries

Robles was een van de sprekers. Peter van Zuilekom maakt deel uit van het koor Hejmisz Zain dat bij de herdenking zong.

Hein had in oktober Marjon de Klijn, de voorzitter van de organiserende Stichting Vriendenkring Mauthausen, ontmoet op een bijeenkomst van onze vereniging in Amsterdam. Na een voorstelronde was zij meteen tot de conclusie gekomen dat hij een aangewezen persoon was om bij 'haar' herdenking te spreken en zo gebeurde.

De herdenking vond plaats bij het monument op de hoek van de Zwanenburgwal en de Amstel. De 60 stoelen waren bezet, er waren een 100 aanwezigen. Ceremoniemeester was de heer Frank van Keulen, die de in januari plotseling overleden Marjon de Klijn verving. Behalve de ceremoniemeester en ons lid sprak de heer R. van Hasselt en zegde rabbijn Abraham Rosenberg de gebeden Jizkor en Kaddish. Het geheel werd omlijst door zang van het jiddisch koor Hejmisch Zain. Het was erg koud en op een gegeven moment ging het ook nog regenen.

Hein de Vries Robles aan het woord, linksachter hem Frank van Keulen, verder op de foto koorleden, foto Marijn van Oosten

Op het monument staat de tekst: Ter herinnering aan het verzet – van de Joodse burgers – gevallen in 1940 -1945 – 5700 – 5705.

Redactie: wij hadden graag de hele toespraak van Hein de Vries Robles hier geplaatst, maar ruimtegebrek dwingt ons het anders te doen. U kunt de toespraak bij ons opvragen, dan zenden wij hem graag toe. Hein vertelde iets over de geschiedenis van zijn familie en vooral over zijn vader Bernard en diens verzetswerk. Als arts was deze onder meer actief in de Hollandsche Schouwburg en de Crèche

aan de overkant. En redde zo vele levens. Hij overleefde de oorlog.

De eerste zinnen van Heins toespraak luiden:

Mijn leven staat al sinds mijn vroege jeugd in het teken van het bestrijden van wat ik noem de Drie o's: Onwetendheid – Onverschilligheid – Onrechtvaardigheid.

Het is de liefde voor het leven dat het verzet drijft.

HERDENKING FEBRUARISTAKING AMSTERDAM 2023

Ontwerp affiche: Max Pilippi

Helaas schreef geen lid een stukje over deze herdenking voor ons, al waren wij wel officieel vertegenwoordigd en legden wij bloemen. Maar deze belangrijke herdenking verdient zeker aandacht in ons blad. Van de website van de organisatie haalden wij het volgende:

‘In de snijdende kou verzamelen op zaterdag 25 februari steeds meer mensen zich rondom de Dokwerker. De Dokwerker, die de stakers memoreert die zich verzetten tegen de Jodenvervolging en tegen de bezetter. De solidariteit die de Februaristakers hadden voor hun medemens, hebben wij hard nodig in de huidige wereld, zegt Jaïr Stranders, voorzitter van het Comité Herdenking Februaristaking 1941.’

Destijds schreef vermoedelijk mr. Sem Davids het versje hieronder:

*Wat men uit dezen bitt'ren tijd
Aan uur en dag vergeten mag;
Nooit deze onvolprezen dag.
Toen 't volk, dreiging en dood ten spijt,
Terwille der gerechtigheid,
Opstond voor 't volk dat onderlag.*

Opdat de Februaristaking niet vergeten wordt is er sinds vorig jaar een gratis lesprogramma, ofwel interactieve graphic novel, met de titel ‘De stad moet plat’. Dit is een geïllustreerde vertelling over de Februaristaking. Zie www.destadmoetplat.nl. Hierover vertelde Hans Mooren tijdens de herdenking. Kunstenaar Max Philippi, die dit jaar ook het affiche ontwierp maakte de illustraties. Het lesprogramma wordt op scholen gebruikt.

De Dokwerker, achtergrond Portugese Synagoge, eronder Jaïr Stranders, 3 foto's Hans Mooren

---

HERDENKING FEBRUARISTAKING HILVERSUM 2023

Duitse verzetskinderen waren erbij

Sinds een aantal jaren wordt in Hilversum op 26 februari de Februaristaking herdacht, op de plaats waar die in Hilversum begon. Nu is daar het winkelcentrum Seinhorst, maar in 1941 stond op die plek de portiersloge van de NSF, de Nederlandse Seintoestellen Fabriek.

Toen op 25 februari de staking in Amsterdam uitbrak, werkte Hilversummer Gerrit Meerbeek daar bij Fokker als meubelmaker. Hij zag hoe mensen massaal de straat op gingen en sprong op de fiets naar Hilversum. Het lukte hem bij de NSF binnen te komen en mensen op te roepen tot staking. Zo begon de Februaristaking in dat dorp. Twee andere Hilversummers, Anton de Heus en Ab Veltman, gingen van fabriek naar fabriek om de arbeiders te bewegen om te staken. Die gaven massaal gevolg. 's Avonds verspreidde een groepje de oproep om de volgende dag naar De Groest te komen demonstreren. Daar zag het op 26 februari zwart van de mensen. Toen er Duitse gewapende militairen opdoken, loste de menigte langzaam op.

Het was een bijzondere herdenking, met een aantal betrokken sprekers: erelid en voormalig burgemeester Pieter Broertjes, oud-wethouder Arjo Klamer, oud-gymnasiast Bob Kreiken en historica Geraldien von Frijtag Drabbe Künzel. Het voert te ver om ze allemaal te bespreken. Maar voor ons was één spreekster extra bijzonder: Inge Kroll, de dochter van een Duitse verzetsman en lid van Kinder des Widerstandes Köln. Ze bezocht de herdenking samen met Klara Schabrod, van dezelfde vereniging.

Een samenvatting van Inge's toespraak:

'Klara en ik behoren tot de 'Kinder des Widerstandes': Wij zijn kinderen van ouders die zich tegen de nazi's hebben verzet en die vanaf

1933 direct werden vervolgd. Direct na de Rijksdagbrand op 28 februari 1933 werd Karl Schabrod, Klara's vader, in Düsseldorf samen met 350 andere politieke tegenstanders van de nazi's gearresteerd. Hans Kroll, mijn vader, werd op dezelfde dag in Keulen gearresteerd. Ze ontmoetten elkaar in het kamp Börgermoor: ze werden moorsoldaten!

Met de 'kerstamnestic' in 1933 werd Kroll vrijgelaten, Schabrod pas in april 1934. Ze pakten hun verzet op, maar werden al snel opnieuw gearresteerd. Schabrod werd na maanden van eenzame opsluiting in de penitentiaire inrichting van Münster samen met Gerrit Meerbeek uit Hilversum in een cel geplaatst. De twee werden vrienden. Karl Schabrod bleef gevangen tot april 1945. Maar de vriendschap duurde voort: De Meerbeek en de Schabrods bezochten elkaar na de oorlog.

De onzichtbare band met Hilversum bestaat ook voor mij: In mei 1935 werd mijn vaders verzetsgroep in Keulen gearresteerd. Kameraden hadden mijn vader op tijd kunnen waarschuwen en dus vluchtte hij via Vaals en Heerlen naar hier: naar Hilversum. Als emigrant vond hij hier in uw stad hulp ... Rode hulp!

Bijna vier jaar woonde hij in Hilversum, Amsterdam en Haarlem, hij moest steeds van stad wisselen om niet ontdekt te worden. Maar hij werd uiteindelijk gearresteerd en in mei 1940 via Frankrijk naar Duitsland gedeporteerd. Hij kwam in Dachau terecht. Dankzij het feit dat hij in Nederland Frans en Nederlands had geleerd, kreeg hij in het kamp een baantje dat minder erg was dan de buitenkommando's. Dat mijn vader het concentratiekamp Dachau en ook de dodenmars overleefde, was te danken aan de solidariteit die hij van de Rode Hulp ervoer!'

V.l.n.r. Klara Schabrod en Inge Kroll, foto Martine Letterie

Voor ons als toehoorders was het bijzonder om te horen over dit Duitse verzet, dat lang niet bij iedereen bekend is.

Met al deze sprekers was het programma wel wat vol, maar erg interessant en bovenal waardig. Het is fijn dat deze herdenking een mooie traditie aan het worden is.

Martine Letterie (lid KvV)

HERDENKING GEUZENVERZET 2023

Op 13 maart 1941 werden vijftien verzetsmensen van de verzetsgroep 'Geuzen' op de Waalsdorper-vlakte geëxecuteerd. Er waren oorspronkelijk 18 mannen ter dood veroordeeld, maar drie van hen kregen gratie omdat ze nog minderjarig waren. Het bekende lied van de 18 doden is hierop gebaseerd. De 15 mannen werden aangevuld met drie stakings-leiders van de Februaristaking zodat er weer 18 mensen waren. Ieder jaar worden op 13 maart in Vlaardingingen deze mensen herdacht. Ook dit jaar hebben wij deelgenomen en bloemen gelegd ter herdenking van deze Geuzen.

Vorige kolom: bovenste twee foto's: onze voorzitter Henk Mreijen tijdens en na de bloemlegging, daaronder: ons bloemstuk ligt links vooraan, foto's Henk en Marion Mreijen-Havermans

Een van de drie die gratie kregen, was Bill Minco. Hij heeft na de oorlog de 'Geuzenpenning' in het leven geroepen, die jaarlijks wordt toegekend aan een persoon of organisatie die zich inspant om de democratie te verdedigen of de waakzaamheid te vergroten tegen alle vormen van dictatuur, discriminatie en racisme. Deze penning is geïnspireerd op de originele Geuzenpenning uit de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648).

Dit jaar is die penning uitgereikt aan de groep 'Assistance Association for Political Prisoners'. Deze organisatie heeft zich onvermoeibaar ingezet om schendingen van de mensenrechten door het militaire regime in Myanmar met willekeurige arrestaties, martelingen, moord en andere schendingen te documenteren en politieke gevangenen en hun families te ondersteunen. De prijs werd in ontvangst genomen door de heer Min Min, vertegenwoordiger van deze organisatie en zelf oud-gevangene. Hij is gemarteld en heeft ruim vijf jaar in eenzame opsluiting in de gevangenis gezeten. Wij waren aanwezig bij de uitreiking van de Geuzenpenning door de journalist Step Vaessen en het indrukwekkende dankwoord door de heer Min Min.

Henk Mreijen

HERDENKING BEVRIJDING KAMP AMERSFOORT 2023

Op 19 april is in voormalig Kamp Amersfoort, nu National Monument, herdacht dat de SS-leiding het kamp precies 70 jaar geleden overdroeg aan het Rode Kruis. Ons lid Rieda van Ginkel legde daar namens onze vereniging bloemen bij de IJzeren Man. Zij was er samen met ons lid Wil Folmer-van de Fliert, die de foto met Rieda erop maakte.

HERDENKING OP DE DAM 4 MEI 2023

Het is weer 4 mei geweest, de Herdenking voor al onze oorlogsslachtoffers, maar vooral toch altijd die van WO2. Dit jaar mocht ik weer onze Vereniging vertegenwoordigen in de Nieuwe Kerk en op de Dam, wat altijd een hele eer is om daar ook de bloemen te mogen leggen. Ik had mijn kleindochter Isabel meegenomen, zij heeft erg veel interesse in WO2, studeert in Leiden Nederlandse geschiedenis. Ook de kerk zat vol en dankzij de vereniging hadden we goede plaatsen.

Er was mooie stemmige muziek en er waren vier mensen uit verschillende achtergronden die mochten vertellen waarom 4 mei voor hen zo belangrijk is!

De voordracht van Marcel Möring met als titel: 'Mens en Medemens' was indrukwekkend. 'Voor hem is Dodenherdenking specifiek stilstaan bij de Tweede Wereldoorlog en is het herdenken hiervan belangrijk. Niet omdat het dan niet weer zou gebeuren, maar om ons aan het denken te zetten.' Möring hoopt dat 4 mei niet alleen een kwestie is van braaf even een minuut of twee je mond houden, maar dat het ook leidt tot zelfreflectie.' Na het Onze Vader en het 6e couplet van het Wilhelmus trokken we naar de Dam om daar verder te gaan.

De Dam 2023: foto Nationaal Comité 4 en 5 mei

Na de kranslegging door de koning en koningin was er de taptoe en de twee minuten stilte. Altijd indrukwekkend, je hoort dan echt alleen maar de vogels fluiten en verder doodse stilte.

Toen kwam het eerste couplet van het Wilhelmus. Daarna was er een emotionele voordracht van Loewana Weiss, 17 jaar, een Sinti meisje uit Enschede. De titel was: 'Mijn Opa.'

Vervolgens kwam Dieuwertje Blok met: 'Wat zou ik doen?' Dit sprak iedereen erg aan en was echt een nadenker, de titel zegt al alles. En: 'Mijn moeder zei: 'Het is elke dag Dodenherdenking'. Dat geldt voor heel wat van onze leden evenzo. Zij sloot af met de zin: 'Wat kunnen we leren van de geschiedenis, hoe doen we het zelf?'

Hierna legden de organisaties de kransen en was het defilé, gestart door koning en koningin. Daarna kwamen in een zeer lange rij de rest van de mensen.

Ria Boxtart en kleindochter Isabel Denkers, foto omstander

Het was dit jaar enorm druk, veel meer mensen dan andere jaren, maar ook veel meer beveiliging, erg jammer dat dit nu echt nodig is.

Er waren meer mensen van onze vereniging aanwezig, zoals Paula Fernandez met haar dochter en Henk Strijker.

Na de bloemlegging kwamen we bijeen om nog even bij te praten en wat te drinken in Krasnapolsky en daarna ging iedereen weer naar huis.

Het was weer een bijzondere en emotionele avond en trots dat ik erbij kon en mocht zijn.

Ria Boxtart

4 MEI HERDENKING 2023 WAALSDORPERVLAKTE

Ons Canadese lid Erik van Drunen en zijn vrouw Wendy waren hier dit jaar voor familiebezoek, om kortgezegd de paden van Eriks familie na te gaan en te herdenken. Wij besteden in het volgende nummer aandacht aan hun belevenissen. In dit nummer hieronder een paar foto's van 'hun' herdenking op de Waalsdorpervlakte.

Boven: screenshot: Erik en Wendy lopen in het midden, Wendy met witte jas. Eronder: helemaal links loopt Erik met zijn rood-witte bloemen, de Canadese kleuren, daaronder: Na afloop.

Foto Wendy van Drunen

HERDENKING LOENEN 2023 'Diepste wond is van overlevende'

Ons lid Joke Tijink-Nienhuis zou, zoals de laatste jaren gebruikelijk, namens ons de bloemen leggen bij de 4 mei herdenking in Loenen, waar haar vader Bernard Nienhuis een eregraf heeft. Net als vele andere vaders van leden. Maar zij was ziek en te ziek om te gaan. Wij wensen haar beterschap. Dus gingen haar dochter Frederieke Tijink en kleindochter namens hun moeder en namens ons. Frederieke is lid van de KvV, evenals de andere twee kinderen van Joke. Zijn uw kinderen al lid, zou ik willen vragen.

Van Frederieke ontvingen wij op ons verzoek een foto van de bloemlegging, verder vonden wij op de

website van het Ministerie van Defensie een verslag, want minister Kajsa Ollongren was aanwezig bij deze herdenking.

Foto met minister Ollongren: Ministerie van Defensie ©

“De wonden van een oorlog werken vele generaties door. Want de diepste wond is die van de overlevende.” Dat zei minister Kajsa Ollongren tijdens de dodenherdenking op het Nationaal Ereveld Loenen. Vrede heeft namelijk een flinke prijs, zo haalde de minister Ollongren aan. “Daarom blijven wij de verhalen van de slachtoffers vertellen. Generatie op generatie. Zodat de slachtoffers in ons blijven leven en zodat wij hen nooit vergeten.”

Zij verwees hiermee naar de 4.000 graven op het ereveld, maar ook naar de 130.000 andere oorlogsslachtoffers die nooit een aanwijsbaar graf hebben gekregen.

Frederieke Tijink met onze bloemen en dochter Eva, foto Margreet Dorleijn

4 MEI: MONUMENT APOLLOLAAN

'Rob's bloemen liggen er weer', liet zijn vrouw Els ons weten. En zo was het. Aan de voet van de middelste persoon van het monument aan de Apollolaan lag een rood-wit-blauw boeket, zoals Rob Zillesen daar al jaren op 4 mei legt. Velen van u weten dat Rob's vader Jacques P.J. Zillesen op 24 oktober 1944 omkwam bij de fusillade aan de Apollolaan te Amsterdam. Rob is daar iets later nietsvermoedend langs gekomen, op weg van of naar school. Hij was toen net 6 jaar. Zijn levensverhaal staat in ons boekje 'Eénmaal kindje, zul jij trots zijn'. Hiervan zijn nog enkele exemplaren verkrijgbaar bij het secretariaat.

Foto Els Zillesen-Confurius

Overzichtsfoto Joost van Daalen

---

4 MEI HERDENKING WESTERBORK 2023

Er was dit jaar een bijzondere verandering in het ritueel dat wordt gevolgd bij de Dodenherdenking in voormalig kamp Westerbork. Niet langer werd er na de 2 minuten stilte het signaal Taptoe geblazen,

maar voorafgaande aan die 2 minuten werd de Westerborkklok geluid, een klok die de gevangenen destijds ook hebben gehoord. Volgens directeur Bertien Minco past dit geluid beter bij de aard van de herdenking op deze plek dan een militair ritueel, wat Taptoe uiteindelijk is.

In het programma was dit jaar bijzondere aandacht voor Kamp Sobibor. Er waren naar schatting zo'n 2000 mensen aanwezig.

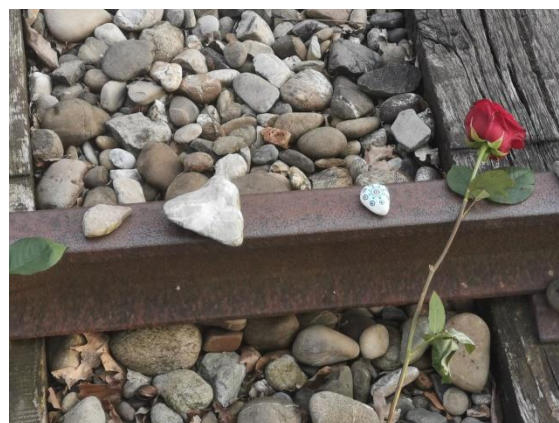
Ons lid Hein de Vries Robles was er ook dit jaar bij en maakte foto's.

*Foto begin Stille Tocht Hilbrand Dijkhuizen /
Dagblad van het Noorden*

Boven: de lange rij gaat tot rechtsachter bovenaan door, onder: Joods en niet-Joods eerbetoon, beide foto's Hein de Vries Robles

DODENHERDENKING RENESSE 2023

Ons lid Daan Lazonder woont nu elders, maar is afkomstig uit Zeeland. Hij was op 4 mei aanwezig bij de Dodenherdenking in Renesse. Zijn vader was Cornelis Lazonder, gemeentesecretaris van Renesse, en helaas een van de 'Tien van Renesse'. Tien verzetsstrijders, die op 10 december 1944 werden opgehangen aan de bomen bij de ingang van Slot Moermond. Hierover vertelden wij in ons lentenummer 2020, onder de titel 'Een paar daagjes Haamstede, welk artikel/nummer wij u graag toesturen.

Daan stuurde ons een aantal foto's van de herdenking. Hij legde zelf een krans.

Daan na de kranslegging uiterst links vooraan, foto Ans Slings-Joosse

Herdenkingssteen bij de oprijlaan van Slot Moermond, het bord ernaast is jaren geleden mede door Daan onthuld

Redactie: de overige 3 foto's zijn op 5 mei door Daan Lazonder gemaakt.

HERDENKING ROTTERDAM CS OP RADIO Vader Rien Zegers

Rien Zegers met de Yad Vashem in zijn hand, foto Marcia Tap/Rijnmond ©

De Nederlandse Spoorwegen herdenken elk jaar op verschillende stations de collega's die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen. De landelijke herdenking is in Utrecht. Ons lid Rien Zegers gaat elke jaar naar de herdenking in de hal van station Rotterdam CS. De desbetreffende herdenkingsplaquette is in 1948 onthuld op het toenmalige station Delftse Poort. Het monument is meeverhuisd naar het Centraal Station dat in 1957 in gebruik is genomen.

Dit jaar werd Rien n.a.v. de herdenking met enkele anderen op 5 mei in de stationshal geïnterviewd door Radio Rijnmond. Wij berichtten al diverse malen over zijn verhaal, over zijn vader Marinus Zegers, die omkwam in kamp Neuengamme en begin dit jaar evenals zijn moeder postuum een Yad Vashem ontving, zie ons lentenummer. Rien kan zich nog onderduikers herinneren. Rien: "Ik ben trots op mijn ouders voor wat zij tijdens de oorlog hebben gedaan Maar ik ben daardoor wel zonder vader opgegroeid." Helaas zegt hij ook: "Mijn moeder heeft er nooit meer over gepraat en ik had

zoveel vragen”, blikt Zegers terug. “Ze heeft nog tot 1947 de hoop gehad dat hij thuis zou komen.”

Met dank aan Marcia Tap/Radio Rijnmond

UTRECHT: OPEN HUIZEN EN HERDENKING 4 MEI

Enige tijd geleden vroeg ons lid Charles Chamboné uw secretaris namens zijn Utrechts Comité 4 mei Herdenking of er een lid was dat in Utrecht woont en een Utrechts ‘oorlogsverleden’ heeft. Inderdaad was dat zo, in de persoon van Rietje de Haan-Kooistra. De bedoeling was dat ons lid samen met burgemeester Sharon Dijksma de krans zou leggen bij de 4 mei herdenking. Dat is gebeurd. Rietje zat en zit verder niet stil. Zij is gastspreker via Westerbork en stelt ieder jaar haar huis open voor Open Joodse Huizen en Huizen van Verzet. Ook op 4 mei. Want zij woont nog in het huis waar haar ouders in de oorlog woonden. Rietje herinnert zich dat er onderduikers waren. De beladen sfeer. Haar levensverhaal staat in ons boekje *Eénmaal kindje, zul jij trots zijn*.

We spraken Rietje kort na 4 mei en zij heeft een zeer goede herinnering aan alles wat er die dag gebeurde. Zij was ook buitengewoon te spreken over burgemeester Dijksma. Missie geslaagd.

Uit de toespraak van Sharon Dijksma:

‘Zoals de bezetting en de Jodenvervolging ook een alarmbel was voor de ongeveer 45.000 Nederlandse helden, die kozen voor het verzet. En voor de honderdduizenden die hen daarbij hielpen, op de achtergrond. Helden zoals het echtpaar Wopke en Heiltje Kooistra. In hun huis in de Rivierenwijk vingen ze drie jaar lang acht Joodse mensen op. Bij hen waren ze veilig. En ondertussen reisde Wopke het land door om andere onderduikers op veilige plekken onder te brengen.

Rietje de Haan-Kooistra is hun dochter. Als peuter maakte ze de oorlogsjaren mee. Op school vertelt ze het verhaal van haar dappere ouders in de oorlog. Zodat ook onze kinderen het niet vergeten. Rietje en ik leggen zo meteen samen een krans, ter nagedachtenis aan alle Utrechtse oorlogsslachtoffers.

Na de herdenking was Rietje aanwezig bij de opvoering van het theaterstuk *Mijn onderduik*, over de onderduik van de joodse Peter Hein met zijn ouders. Diens zoon Ruben werkte als musicus mee aan het stuk.

Tekst: Minka Kaszó, foto’s kolom hiernaast Angeliek de Jonge.

Op de bovenste foto’s ziet u Rietje de Haan-Kooistra samen met burgemeester Sharon Dijksma

een krans leggen bij het monument naast de Dom, foto daaronder: Rietje samen met Ruben Hein.

HERDENKING MONUMENT ENGLANDSPIEL 2023

Zoals uw redacteur al jaren doet ging zij op 4 mei 's middags naar een kleine herdenking bij het prachtige monument van het Englandspiel in Den Haag. Het staat hoog in de Scheveningse Bosjes en als bomen er niet zo ongebreideld gegroeid waren zou je kunnen neerkijken op de Waterpartij. Dat herinner ik mij nog. U ziet mijn zoon Jurgen Schouten (lid KvV, zijn uw kinderen dat al?) en mij na het leggen van de bloemen van de KvV.

Foto André Koch

KAMP VUGHT DODENHERDENKING 2023

De paradox: vandaag is het een stralende zonnige dag met fluitende vogels in de meimaand, als we met ruim 500 mensen op 4 mei in Kamp Vught zijn om de gruwelijkheden aldaar te herdenken.

Om twee uur vangt het programma aan, waarin de directeur van kamp Vught stelt dat wat toen is gebeurd, ons vandaag de dag inspireert. Dat verhalen als van verzetsstrijdster Sophie Scholl, in Berlijn gefusilleerd, ons nu moet blijven inspireren om vandaag een streep te trekken: een vuist te maken tegen onrecht als voorbeeld van morele vasthoudendheid, ook als je daarin alleen staat.

Vervolgens vertelt de 36-jarige Natasja van Wezel, derde Joodse generatie, het aangrijpende verhaal van hoe haar vier Joodse grootouders de oorlog overleefden. Laat er empathie zijn, vrede voor iedereen. Houdt de verhalen levend.

Yoka Verduin, 1954, tweede generatie, vertelt haar levensverhaal, zo herkenbaar ook voor mij: Niet doordenkende mensen die in de oorlog verraad pleegden. Relatiestoornissen nu, angsten, woede, verdriet, psychotherapie, onberekenbare ouders. De banaliteit van het kwaad. Al als kind voelde je dat er veel was wat niet klopte. Haar moeder vertelde haar, heel goed, juist de kleine positieve dingen uit de oorlog: een buurman die hielp met eten, een ander die onderduik aanbood. Het niet aan vader durven vragen wat er nu eigenlijk gebeurd is, waarom zijn dagelijkse woede-uitbarstingen? Uitingen van de Tweede Wereldoorlog: angst voor je eigen vader. Yoka leed aan faalangsten, binding-sangsten en de drang om alles goed te willen maken. Ze hoorde nergens bij en voelde zich eenzaam. Advies nu: geef gastlessen, vertel het door aan de kinderen, die onze toekomst zijn. Haar opa zei: de beschaving is maar een dun vliesje. Voor het verhaal van de tweede generatie is nu ruimte gekomen.

Na twee minuten stilte volgt kranslegging door achttien organisaties, waaronder onze vereniging KvV. Vreemd genoeg door geen enkele Joodse organisatie.

Namens de KvV legde ons lid Annemieke Kamoschinski-Portegies Zwart met kleindochter Puck bloemen, foto Jan van de Ven ©

Tot slot volgt een defilé, waarbij iedere gast een foto van iemand, die is omgekomen in kamp Vught, als herdenking in de grond plaatst. Een waardige herinnering en afsluiting.

Tekst en 2 foto's Lodewijk Crijns (lid KvV)

---

4 MEI HERDENKING INTERNATIONAAL HOMOMONUMENT DEN HAAG 2023

Op 4 mei kreeg ons lid Jurgen Schouten een boeket bloemen voor tien jaar inzet voor de ceremonie rondom de Dodenherdenking bij het Internationaal Homomonument aan de Koekamp in Den Haag. Hij heeft zijn werkzaamheden overgedragen aan een opvolger. Een vertegenwoordiger van het politie netwerk Roze in Blauw overhandigde het boeket in het hoofdkwartier van de Nationale Politie, kort vóór de herdenking. De bloemen heeft Jurgen op zijn beurt bij het gedenkteken gelegd.

Kort na afloop van deze herdenking reed een groep van een jaar of 15, 16 uitdagend langs op scooters en werd er volop geroepen: 'Kankerhomo's'.

*Jurgen Schouten en Yanitsa Bakalova,
Foto Marcin Karwinski*

Foto herdenking vorig jaar Jurgen Schouten

HENK MREIJEN GEËERD DOOR GEMEENTE HILVERSUM

Burgemeester van den Top en onze voorzitter Henk Mreijen, foto Peter Mreijen

Voorafgaand aan de 4 mei herdenking in Hilversum werd onze voorzitter Henk Mreijen verrast door burgemeester Gerhard van den Top. Hij kreeg de gouden gemeentespeld uitgereikt.

Henk: 'Ik was al blij verrast dat al mijn kinderen naar de herdenking kwamen en had zelfs toen de burgemeester ging spreken helemaal niet door dat het over mij ging.' Dit vertelde zijn vrouw Marion ons. Maar dat was dus wel het geval. Henk kreeg de speld onder meer omdat hij al vele jaren de 4 mei herdenking in Hilversum leidt. Hij is lid van de werkgroep 'Herdenking mei '40-'45'. Deze werkgroep heeft onder andere voor de gemeente Hilversum jarenlang de 4 mei-herdenking in het Raadhuis en later in Theater Gooiland georganiseerd. Tot vandaag de dag is de 4 mei-herdenking in Hilversum een goed bezochte bijeenkomst met Henk Mreijen als ceremoniemeester. Hij leidt de bijeenkomst in theater Gooiland, hij leidt de stille tocht van Gooiland naar het Rosarium en is ook de ceremoniemeester in het Rosarium. Door zijn leiding verloopt alles waardig en op tijd. Deze gegevens haalden wij uit De Gooi en Eemlander. Ook na zijn aantreden als voorzitter van de KvV is Henk dit op verzoek van de gemeente blijven doen. Henk Mreijen was ook jarenlang gemeenteraadslid in Hilversum en ontving daarvoor bij zijn vertrek een lintje. Soms krijgt wie het verdient wel eens iets. Wij delen het graag met u.

Redactie.

PLATFORM WO2 DEN HAAG OPGERICHT 2^e bijeenkomst in Madurodam

Het was aanvankelijk eigenlijk bedoeld als een eenmalige bijeenkomst vanwege 75 jaar bevrijding. Op 30 september kwamen in de Haagse Lobby van het stadhuis, op uitnodiging van de gemeente Den Haag, alle Haagse organisaties bijeen die iets met 4 en 5 mei/c.q. de oorlog te maken hebben. Dit onder gastheerschap van burgemeester Jan van Zanen. Het bleken er 40 te zijn. Het weten dat men bestond en elkaar ontmoeten beviel en meteen stemde iedereen om te beginnen al in met het delen van contactgegevens. Het smaakte naar meer.

Op 6 februari kwam het vervolg in Madurodam. Madurodam zit in deze categorie omdat daar de Nationale Kinderherdenking plaatsvindt (deze is er nog niet zo lang).

De aanwezigen werden eerst naar een bijgebouwtje geleid om er een kort filmpje over George Maduro te zien, de oorlogsheld die postuum de Militaire Willemsorde ontving. Daarna werd men gastvrij ontvangen en gelaafd met koffie of thee, waarbij het eerste netwerken kon beginnen.

De bijeenkomst in de Boon van der Starpzaal werd geleid door Gerben van den Berg van Nationaal Comité 4 en 5 mei. Wethouder Anne Mulder gaf acte de préséance namens het College en sprak. Een vijftal organisaties mocht zich in 5 minuten voorstellen, en wel Madurodam/Kinderherdenking, Eregraf Stijkelgroep, Huis voor de Stad, Open Joodse Huizen en Herdenking Trekvljetplein.

Astrid Dekkers van Open Joodse Huizen houdt haar presentatie, op de rug gezien v.l.n.r. Gerben van den Berg en wethouder Mulder

Een volgende keer zijn wij aan de beurt. De Stichting P.G. Ruijs, die het werk achter deze bijeenkomsten doet en aanwezig in de persoon van Robert-Jan Rueb en Gerard van den IJssel, heeft hard gewerkt en er kon nu reeds een komende website aangekondigd worden. Feitelijk is hij al klaar, maar eerst moeten alle organisaties nog controleren of hun gegevens er juist opstaan. Na de lancering van de website volgde een onderdeel

vraag en aanbod, en daarover kon men tijdens de borrel verder praten en uiteraard napraten en verder kennis maken. Museum Sophiahof bood spontaan gastvrijheid aan voor de derde bijeenkomst.

Bij vertrek kon men een boekje meenemen over 'Madurodam 70 jaar', wat dit jaar het geval is, hierin staat het verhaal van George Maduro kort. In ons herfstnummer 2016 bespraken wij het boeiende boek 'Ridder zonder vrees of blaam' over deze held, zie ook onze website.

Staannd: Donald van Pelt van vereniging Erepeloton Waalsdorp, beide foto's Robert-Jan Rueb

Minka Kaszó

KORTE BIOGRAFIE MARC ELSKAMP

Marc stelt zich voor tijdens de ALV op 15 april, foto Jurgen Schouten

Marc Elskamp werd geboren in 1961 en groeide op in een gezin waarin zijn vader en opa een grote rol speelde in zijn leven. Zijn opa had namelijk in het verzet gezeten tijdens de Tweede Wereldoorlog en was opgepakt en (mogelijk) gefusilleerd in Vught of overgebracht naar Kamp Sachsenhausen. Dit verleden zou een blijvende indruk achterlaten op Marc en zijn kijk op het leven.

Na zijn studie farmacie werd Marc Elskamp werkzaam als apotheker. In die hoedanigheid was hij altijd op zoek naar manieren om de zorg voor zijn patiënten te verbeteren. Zo introduceerde hij in Nederland medicatiezakjes, waarmee het voor patiënten gemakkelijker werd om hun medicatie op de juiste momenten in te nemen. Dit idee sloeg aan en werd al snel overgenomen door andere apothekers.

Naast zijn werk als apotheker was Marc ook actief op andere gebieden. Zo heeft hij een aantal jaren het defilé in Wageningen (mede)georganiseerd. Ook was hij bestuurlijk actief in verschillende verenigingen en organisaties.

Inmiddels is Marc gestopt met werken en geniet hij van zijn pensioen. Maar hij blijft nog steeds betrokken bij de wereld om hem heen en zet zich in voor verschillende maatschappelijke doelen. Zijn opa's verleden in het verzet heeft hem geleerd dat het belangrijk is om op te komen voor waar je in gelooft en om te strijden voor een rechtvaardige samenleving. En die les draagt hij nog altijd met zich mee.

Marc Elskamp

STOLPERSTEIN VOOR EN BOEK OVER JOHANNES DER WEDUWEN

Alweer een Stolperstein voor de vader van een lid, ditmaal Marion der Weduwen. Op de dag van de plaatsing van de steen, 31 maart j.l., was tevens de presentatie van een boek over haar vader. Op 31 maart was het 78 jaar en een dag geleden dat Aalten werd bevrijd.

Na een voorontvangst in het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten, ging men eerst naar de Landstraat 41, waar tijdens de oorlog de dokterspraktijk van Johannes der Weduwen was en het gezin woonde. In dat huis werden ook o.a. Joodse onderduikers verborgen. Bij de steenlegging waren zo'n 100 mensen aanwezig. Er waren korte toespraken. Marion der Weduwen herinnert zich weinig, zij was zeven jaar toen haar vader stierf.. Haar vader kwam op 23 januari 1945 nabij Apeldoorn om, waarschijnlijk bij een beschieting vanuit een geallieerd vliegtuig. Dit is nooit helemaal opgehelderd. Dokter Der Weduwen was op terugreis vanuit Den Haag, waar hij bij de Duitse autoriteiten had gepleit voor betere omstandigheden in het kamp Rees, net over de grens nabij Aalten. In dat kamp kwam hij regelmatig als huisarts. Hij liet een vrouw en vier kinderen achter. De dokter zat (kortgezegd) op velerlei wijzen in het verzet.

*Familieleden legden rode rozen bij de
Struikelsteen, foto Jan Oberink*

In de Raadzaal van het Gemeentehuis vond vervolgens de presentatie plaats van het boek 'Johannes der Weduwen, een vader voor velen.' Hier hielden dochter Marion en auteur Henk Vis een toespraak. Er werd een eerste exemplaar uitgeleend aan Marion zelf en een tweede aan Gerda Brethouwer, directeur van het museum. Het boek was er niet gekomen als niet de chauffeur van dokter der Weduwen veel documenten had bewaard en deze niet via de gemeente bij het Onderduikmuseum terecht waren gekomen.

*Marion der Weduwen en Henk Vis, foto Mark
Ebbers/Aalten Vooruit*

Terugkijkend op de verhalen over haar al vaker beschreven vader zei Marion: "Mijn vader was 'een vader voor velen', zoals de subtitel van het boek luidt. Meer nog voor de Aaltenaren dan voor zijn eigen kinderen."

Na de boekpresentatie was een geanimeerde bijeenkomst in het Onderduikmuseum, waar het boek te koop was en blijft.

Over het boek schrijven wij elders in dit blad, daar leest u ook hoe het verkrijgbaar is en wat het kost.

Minka Kaszó, met dank aan Gerda Brethouwer.

Redactie: verderop in dit nummer een bespreking van het boek over Johannes der Weduwen.

EEN LEKKE BAL ALS VERZETSDAAD

Met een variatie op het Joodse gezegde: 'Je kunt 'n kind wel uit de oorlog halen, maar hoe haal je oorlog uit het kind' zou ik willen toevoegen: 'hoe haal je oorlog na zoveel jaren nog uit oude mensen'.

Sinds 2017 heb ik vanaf deze plaats elk jaar een oorlogsverhaal mogen vertellen. Ook nu laat ik vooral mijn gedachten gaan over die verschrikkelijke laatste maanden van 1944 en die beginmaanden van 1945. Het is geen logisch verhaal, maar een angstige film met een aaneenschakeling van onthutsende oorlogsflitsen, ervaren door een kind van 12 jaar. Twee Joodse families ondergedoken bij ons in huis, vader in de illegaliteit en ik af en toe zijn hulpje. Ons huis was een gesloten en zwijgzaam onderkomen. Vriendjes mochten we nooit mee naar huis nemen.

Mijn moeder was al jaren dood. Haar graf was voor ons een soort bedevaartsoord. Op een morgen toen ik het kerkhof verliet, zag ik een groep mannen, begeleid door zwaar gewapende Duitse soldaten. Ik ging het groepje uit nieuwsgierigheid volgen. Tegenover de kazerne werden tien mannen tegen een muur gezet. Ik bleef kijken, maar ik kreeg van een van die Duitsers een schop onder m'n kont en schreeuwend gebaarde hij, dat ik door moest lopen. Toen ik de hoek om was, hoorde ik het felle geratel van mitrailleurs. Tien willekeurig gekozen mannen werden hier uit wraak gefusilleerd. Op een dag zag ik opnieuw een heel grote groep mannen voorbij komen. Ze strompelden meer dan dat ze liepen. Allemaal hadden ze een kale kop. Ook zij werden begeleid door een troep Duitse SS'ers. Heel veel mensen stonden langs de kant en gooiden de mannen van alles wat eetbaar was toe. Ik hoorde dat die mannen van het P.D.A. (Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort), zeg maar concentratiekamp, onderweg waren naar het station met fatale bestemming kampen in Duitsland. Ze lieten briefjes vallen, die door de mensen snel werden opgepikt. Ik zag ook dat sommige mensen petten en mutsen naar die mannen gooiden. En vanwege de grote verwarring zag ik later enkele mannen met pet/hoed op stiekem de groep verlaten. Ze konden ontsnappen omdat ze niet meer behoorden tot de kale karavaan.

Duitsers en Landwachters (hulppolitie van de N.S.B., verachtelijke collaborateurs) bepaalden het straatbeeld. Mensen werden willekeurig aangehouden. En had je de juiste papieren niet, dan was je de klos en werd je afgevoerd. Mensen, die na een lange hongertocht door ruiling etenswaren hadden

verworven en op de terugweg waren, werden door die boeven aangehouden en van alles beroofd. **Ik heb het gezien en ik zie het nog.**

En wat doet het als kind met je als je enkele SD'ers (Duitse politie) een deur zien intrappen, veel schreeuwen en na een tijdje mensen naar buiten jagen, slaan en op een soort vrachtwagen commanderen. Alle Joden waren inmiddels al uit hun huizen verjaagd en de meesten voorgoed verdwenen. Maar er werd ook nog gevoetbald door de Duitsers onderling. We gingen graag kijken en dat was lachen. Als de bal over de sloot kwam, gingen wij die heel gediensig halen, maar prikten stiekem met een hele fijne naald een gaatje in de bal. Je zag ze nog even spelen ... maar toen kwam de reservebal al. Ook die ging over de sloot, kreeg zijn prikje en terug in het veld was de wedstrijd vrij snel afgelopen. Er waren geen ballen meer. Onze verzetsdaad was geslaagd.

Als Duitsers dronken waren, gingen ze helemaal over de rooie, vooral als ze onderling gingen knokken. Ik stond met een paar vriendjes naar zo'n vechtpartij te kijken. Het ging er hard aan toe. Plotseling viel er een revolver uit de holster! Ze hadden het zo druk met elkaar, dat wij bliksemsnel die revolver in handen kregen en er pijlsnel mee vandoor gingen. De verzetsbeweging was er weer erg blij mee.

De hongerwinter voor de deur : luxe artikelen allang niet meer, maar ook alledaagse artikelen als zeep, toiletpapier, zout, lucifers e.d. waren er niet meer. En op de duur nog maar 400 gram brood in de week. Geen elektriciteit, geen gas en zelfs weinig of geen drinkwater. Als kind allemaal ervaren en eronder geleden. Maar we waren ook vindingrijk en altijd op zoek naar eten. Met beukenootjes en gejatte eetbare kastanjes vergat je even je hongergevoel. Ik begon een handeltje in toiletpapier. Op zoek naar schaarse kranten zoals de 'Duitse Zeitung' en die verraderskrant: 'Volk en Vaderland'. We maakten daar vierkante velletjes van en door een pakketje van 25 van die blaadjes haalden we een stukje touw heen. Asjeblijft, heerlijk 'vijandig' toiletpapier. We ruilden dat altijd tegen brood. Wij een hap, zij iets voor de gat! Zo had ik bij een schoenmaker gezien, dat hij met een soort vet schoenen weer van een mooie kleur voorzag. Overal ging ik toen dat vet verzamelen, want er waren toch geen schoenen meer om ze te verfraaien. Met dat vet en een soort touw als lontje hebben we nog kaarsen kunnen maken. Het heeft helaas niet lang geduurd. Het vet was op. Ruilen was nog de enige mogelijkheid om aan iets eetbaars te komen. Maar ook dat heb ik duur moeten bekopen. Met mijn broer gingen we naar een adres waar wij onze typemachines konden ruilen tegen kaas en boter. Toen de zogenaamde overdracht zou plaats vinden, kwamen er ineens twee heren in grijze regenjassen en 'n gleufhoed op binnen. Zogenaamde Duitse Sicherheitsdienst. Ik vond wel, dat ze slecht Duits praatten. Hoe het ook zij, wij

werden door deze oplichters beroofd van onze dure machines en zonder boter en kaas weer naar huis. Hongerende mensen zien, dat doet wat met je als kind en in mijn verdere leven tot op de dag van vandaag is dat nooit uit mijn beeld verdwenen. Jaren na de oorlog heb ik nog vaak gedroomd van kelders, waar ik proviand, water en kaarsen opsloeg.

Bijna elk jaar op 4 mei ga ik terug naar Amersfoort om de dodenherdenking mee te maken in het Kamp (P.D.A.). En op weg naar de fusilladeplaats moet ik denken aan de Latijnse parafrasering van P.D.A. (Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort) door de inmiddels heilig verklaarde priester Titus Brandsma, die na zijn verblijf hier in kamp Dachau vermoord is. Hij liet optekenen: 'Probamur Dum Amarum': Wij worden beproefd omdat we geliefd zijn'!

Bob van Helsdingen. Oisterwijk.

Op 2 mei is dit verhaal in het Brabants Dagblad en de Gelderlander verschenen.

JOHANNES DER WEDUWEN **Een vader voor velen**

Op 31 maart verscheen van de hand van Henk Vis een boek over de vader van ons lid Marion der Weduwen, met als titel wat er boven dit stukje staat. Op diezelfde dag werd er een Stolperstein voor hem geplaatst in Aalten. Op 23 januari 1945 werd verzetsstrijder Johannes der Weduwen doodgeschoten door de Duitsers. Marion was toen ruim 7 jaar, dus heeft haar vader nog gekend. Zij is de jongste en laatst levende van 5 kinderen in een doktersgezin, haar vader had als bijnaam 'de dokter der illegaliteit in Aalten'.

Het boek is in de Ik-vorm geschreven, Marion vertelt alles als het ware. Allereerst is er een beschrijving van haar vaders jeugd en opleiding tot arts, gelardeerd met veel (familie)foto's. Johannes (Joop) trouwt in 1928 met verpleegster Nennetje Wissink, verhuist na diverse artsposten elders in 1932 naar Aalten. Hij volgt zijn vader op als huisarts aldaar en koopt in 1943 diens huis aan de Landstraat 41, waarvoor nu dus een Struikelsteen ligt. We nemen kennis van het leven in die tijd en het gezin in dat doktershuis, steeds met veel foto's, ook van brieven en documenten. Als huisarts in het grensgebied had vader der Weduwen ook patiënten in Duitsland. Het gezin was overigens hervormd en de vader zeer gelovig.

Marion vertelt hoe het gezin de oorlog beleefde en hoe er onderduikers komen en haar vader joodse en andere mensen aan onderduikadressen en valse

papieren helpt. In de praktijkruimte in het huis werd door verzetsmensen wel eens geoefend in het gebruik van chloroform.

Pag. 86: 'Bij ons was de geborgenheid in de oorlogsjaren weg, zeker als het om onze eigenouders ging. --- Geborgenheid vond ik in de keuken bij het personeel daar en de dienstmeisjes. Daar kon je naartoe, daar werd je getroost. Alle andere kamers in ons huis ademden chaos en onveiligheid.'

Haar vader slaagt erin om sommige dwangarbeiders uit Duitse werkkampen dichtbij (Rees wordt genoemd) weg te krijgen.

Pag. 88: 'Aan het eind van de oorlog zaten we vaak in de schuilkelder en we moesten er dan ook overnachten.'

Pag. 93: 'Wat ons overkwam werd niet besproken. Toen niet en de tientallen jaren daarna niet. Vanuit de omgeving van mijn dorp waren er alleen meelijwekkende blikken en een begripvol zwijgen.'

Haar vader was inmiddels sinds augustus 1944 gemachtigd als Rode Kruis-arts. In de auto op weg naar huis na een missie als zodanig kwam hij op 23 januari 1945 onder vuur te liggen en werd gedood.

Pag. 99: 'Mijn moeder stond te huilen en te schreeuwen bij de telefoon. Ze stootte ijzingswekkende kreten uit. Dat vergeet ik nooit meer.'

Pag. 101: 'De Duitse Wehrmacht officier Thieme die bij ons ingekwartierd was, zou vlak voor hij krijgsgevangen gemaakt werd gezegd hebben dat hij wist welke twee SS-ers verantwoordelijk waren voor de dood van papa en dat hij ze persoonlijk zou doodschieten.'

Omdat Marions moeder na de oorlog opgraving van het lichaam weigerde is nooit helemaal duidelijk geworden wat er nu precies is gebeurd. Verderop in het boek is weer een verklaring uit 1945 dat dokter der Weduwen door de Duitsers die hem vergezelden zou zijn doodgeschoten.

Pag. 110: 'Toen wij met de rouwstoet bij begraafplaats Berkenhove aankwamen, gingen de laatste mensen pas weg uit de Helenakerk. --- Ik kromp in elkaar van angst.'

Johannes der Weduwen kreeg in 1951 postuum het Mobilisatie Oorlogskruis en in 1998 een Yad Vashem onderscheiding. Ook staat zijn naam op een gedenksteen van het Rode Kruis.

Pag. 128: 'Ik draag deze familiegeschiedenis met mij mee. En ook mijn kinderen ervaren daar soms de zwaarte van.'

Pag. 132; 'Tijdens plechtige herdenkingen werd papa's naam telkens met groot respect genoemd, maar bij ons thuis ging het bijna nooit meer over hem. We moesten immers flink zijn en de toekomst tegemoet.'

Pag. 135: 'Toen ik in de jaren '90 in therapie was bij Centrum '45 en iemand anders stevig bij de handen moest pakken, voelde ik ineens weer de koperen stangen van de tochtdeuren in de kleine gang van ons huis, op dat vreselijke moment dat

mannen ons huis binnendrongen.’ Over de therapie op pag. 135: ‘Mijn begeleiders probeerden de harde schil rond mijn verdriet en angst open te breken.’

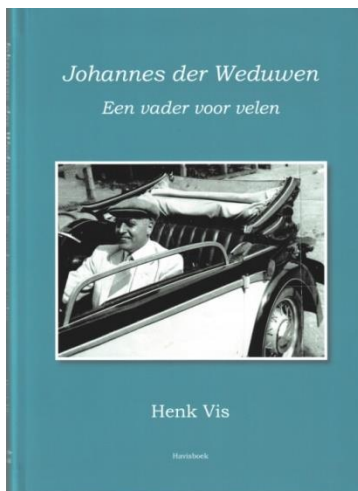
Pag. 137: ‘Het leven voor ons gezin en voor onze familie was moeilijk. Hoe win je je vertrouwen terug als dat zo ernstig is geschonden? Hoe stil je je verlangen naar een harmonieus en rustig gezin als je zelf zo kwetsbaar bent?’

Over het feit dat haar moeder nu vader en moeder tegelijk heeft moeten zijn voor haar kinderen zegt Marion op pag.145: ‘Ik kan vandaag vertellen dat moeder dat met inzet van haar hele wezen heeft gedaan.’

Pag. 152: ‘Pas in mijn ouderdom heb ik het gevoel van veiligheid herwonnen. Dat ervaar ik als een groot goed, dat zoiets nog lukt wanneer je ouder wordt.’

Dit boek is niet alleen een biografie, maar tevens een autobiografie. Vanwege de herkenbaarheid van dat laatste aspect heb ik zoveel citaten geplaatst. En het doet goed dat er zo’n positief einde is.

Johannes der Weduwen, Een vader voor velen, auteur Henk Vis, Havisboek, ISBN 978-90-819440-5-2, 2023, paperback, rijk geïllustreerd, 159 pag., prijs € 27,35 + e.v. verzendkosten € 30,00, te bestellen via visschouten@hotmail.com. Ook verkrijgbaar in Onderduikmuseum Aalten.

Minka Kaszó

SNIPPERS

■ **Landelijk Steunpunt Gastsprekers WOII - Heden** in Westerbork meldde in de Nieuwsbrief van februari: Sinds januari zijn vijf gastsprekers gestopt wegens persoonlijke omstandigheden of ouderdom. Maar er zijn ook zes nieuwe gastsprekers bijgekomen: zij hebben de basiscursus in februari succesvol afgerond. Twee van hen zijn overigens leden van de KvV. Op dit moment beschikken we over 210 actieve gastsprekers.

Daarvan is 61% van de 1^e generatie, 35% van de naoorlogse generatie en 4% jonge veteraan.

■ Op 12 april was het **40 jaar geleden** dat het **museum van Kamp Westerbork** haar deuren opende voor publiek. Daar is nu een tentoonstelling te zien van de fotograaf Sake Elzinga, met een overzicht van die 40 jaar in foto's.

■ De Nationale Herdenking op **4 mei** en Bevrijdingsdag op **5 mei** blijven de dagen waarop Nederlanders zich het sterkst verbonden voelen. Dit blijkt uit het jaarlijkse Nationaal Vrijheidsonderzoek 2023, uitgevoerd in opdracht van Nationaal Comité 4 en 5 mei. Respectievelijk 85 % en 77 % vindt 4 en 5 mei (heel) belangrijk.

■ Op voorstel van de Natuurlijk Rotterdam e.o. is de **Herdenkingsboom** Eendrachtsplein opgenomen in het landelijk register van Monumentale Bomen. Deze boom is in 1948 geplant door leden van het Rotterdams Philharmonisch orkest en mensen om hen heen die tijdens de WOII in het verzet hadden gezeten en was tot enkele maanden geleden een vergeten boom. Met de herdenkingsboom worden de slachtoffers van het **bombardement van Rotterdam** herdacht en de boom is volgens de Bomenstichting van nationaal belang. Eind vorig jaar heeft de gemeente Rotterdam deze boom als monumentale boom erkend. Het hele verhaal van deze herdenkingsboom is op internet te lezen via: <https://rotterdam.knnv.nl/herdenkingsboom-eendrachtsplein/>

■ Voor de vader van **Hans van Ekelenburg** werd op 11 mei een **Stolperstein** geplaatst, voor diverse familieleden uit de familie **Kloostera** op 1 juni. Hierover meer in ons herfstnummer.

STOLPERSTEIN IN LEIDEN VOOR VADER FLIM

Dokter Flim symbolisch weer thuis

Bijna 78 jaar na de ramp op de Cap Ancona is huisarts Wim (Willem Marianus) Flim symbolisch weer thuis in Leiden. Zo benoemde zijn kleindochter Wietske de Blocq het in haar toespraak bij de Stolpersteinlegging voor het Rapenburg 38 in Leiden. Deze steenlegging vond plaats op 21 april.

Wietske is dochter van ons lid Marianne Flim en een nicht van ons lid Gerrit-Jan Flim, die beide aanwezig waren. Marianne en Gerrit-Jan waren respectievelijk 6 en 4 jaar toen hun vader omkwam. Wietske de Blocq: ‘Twee kleine kinderen, met elk, hoe klein ook, hun eigen herinneringen.’ En beiden herinneren ze zich hun vader.

Marianne: ‘Mijn moeder praatte wel over de oorlog, maar nooit over de extreem moeilijke omstandigheden. Wel dat ze bijvoorbeeld samen met een

vriendin op fietsen met houten banden de boer op gingen om eten te bemachtigen. Ook vertelde ze wel dat ze door dankbare patiënten van mijn vader geholpen is. Als ze bijvoorbeeld bij de slager een keer vlees kocht mocht ze niet betalen. “Dat komt wel als uw man terug is”. Toen hij dus niet terugkwam kwam er geen rekening.

Mijn moeder heeft altijd veel over mijn vader verteld. Hij was haar grote liefde. Ze is ook nooit hertrouwd. Ze zei: Nee, ik heb mijn tijd gehad en die was mooi.’ Antwoord op mijn vraag: ‘Ik denk dat mijn broer en ik wel hulp hadden kunnen gebruiken. Maar er was toen nog geen Centrum ‘45. Het was gewoon niet bespreekbaar.’

Wietske: Twee kleine kinderen met elk, hoe klein ook, hun eigen herinneringen. Marianne die bij Vader op de fiets zit, voorop, in een zitje aan het stuur. Twee blij gezichten die lachend de camera in kijken. Of die dag dat de kleine Marianne Vader mocht ‘helpen’ in de praktijk en toen het klaar was, hij met een hele grote oorspuit achter aan rende: “En nu jij!!!”

Gerrit Jan die zich herinnert dat hij in Noordwijk, nog geen 3 jaar oud voor het eerst bier proefde van Vader. Een vinger met schuim. Hij kan zich niet voorstellen dat dat echt gebeurde en toch zijn er foto’s van die vakantie, in Noordwijk. Gerrit Jan in de bolderkar. Vader en Marianne die erbij staan. Ook weer een heel blij beeld. Een kort leven *met* en een lang leven *zonder* deze zeer bijzondere man.

Dokter Flim zat in het verzet, werd verraden en op 15 mei 1944 gearresteerd. Via het Oranjehotel en kamp Vught belandt hij in kamp Neuengamme. Op 3 mei 1945 komt hij om bij het bombardement van de geallieerden op de Cap Arcona, zoals helaas meer vaders van leden. Wim Flim werd in een ‘Sammelgrab’ in Lübeck begraven. Laatste zinnen uit de toespraak: ‘Een geknakt leven, samengevat in dit kleine, zeer belangrijke steentje. – Voor altijd naar Leiden teruggebracht.’

Foto linker kolom: Marianne en Gerrit-Jan leggen bloemen, hier bovenaan: kleindochter Wietske houdt een toespraak, daaronder: steentje met foto

Tekst: Minka Kaszó, foto's familie Flim

BOOM DER ONVERZETTELijken **Geplant ter herinnering aan de overlevenden**

Rechtsachter familie van Karel met kleine kinderen, foto Max van Gelder/Heerenveense Courant

Zaterdag 15 april was ik bij de onthulling van de “Boom der Onverzettelijken in Heerenveen (locatie Minckelerspark).

In Heerenveen en omgeving was een groot aantal verzetsmensen actief. Zij hielpen onderduikers,

bevrijdden gevangenen of verrichtten hand- en spandiensten voor het verzet.

Om de overlevenden van het verzet ook een plek te geven is voor hen een herdenkingsboom geplant. De namen van mijn ouders Lambertus Lugtmeier en Trijntje Wiersma worden vermeld op de site: <https://historieheerenveen.nl/verzetsboom>. Bij de boom is een bordje met uitleg geplaatst.

*Trouwfoto echtpaar Lugtmeier-Wiersma (1935),
foto familiearchief*

Mijn ouders waren al vroeg actief met het hulp bieden aan onderduikers. Zij moesten zelf uit Arnhem vluchten en kwamen als onderduikers in Friesland, waar het verzetswerk werd voortgezet. Na de oorlog moesten ze weer een toekomst opbouwen, na hun gevangenschap in Crackstate*, de hel van Friesland.

*Crackstate ± 1909, foto Collectie Museum
Heerenveen*

Karel Lugtmeier (lid KvV)

Redactie: ook Frits en Roelofje Hepkema-ten Hoeve, de ouders van ons lid Auke Hepkema staan op de lijst op de genoemde website en Auke was eveneens aanwezig bij de onthulling.

*Crackstate is in 1647/1648 in opdracht van grietman Johannes Sytjes Crack ontworpen door de Amsterdamse stadssteenhouwer meester Willem de Keyser. Het was van 1648 tot 1833 woonhuis van de familie Crack en sinds 1833 zetel van de arrondissementsrechtbank en het kantongerecht. Na vertrek van de rechtbank in 1923 hield het kantongerecht er nog tot 1952 zitting. Achter Crackstate werd in 1890 een Huis van Bewaring gebouwd. In oktober 1944 nam het Kommando Kronberger Crackstate in bezit. De SS'ers hanteerden er gewelddadige verhoormethoden, hetgeen 'op Crackstate zitten' zeer berucht maakte. De gevangenis is in 1973 afgebroken. Sinds 1952 is Crackstate een deel van het gemeentehuis

---

TENTOONSTELLING OVER 'DE TERRORIST' OP AMELAND

Lezing voor groep Noorden

*Vakantiehuis 'De Terrorist' op Ameland. Foto:
collectie Fries Verzetsmuseum*

Op het eerste gezicht lijken het doodgewone, zorgeloze vakantiekiekjes, maar achter de foto's die zijn gemaakt in 'De Terrorist' op Ameland gaan tragische verhalen schuil. In dit vakantiehuis kwamen na de Tweede Wereldoorlog nabestaanden van verzetslachtoffers om even aan hun zorgen te ontsnappen. Hun verhalen staan centraal in een tentoonstelling die de komende twee jaar te zien is in het Fries Verzetsmuseum in Leeuwarden.

De opmerkelijke naam van het vakantiehuis verwijst naar het scheldwoord dat de Duitse bezetters gebruikten voor verzetsmensen: 'terroristen'. De naam werd na de oorlog als geuzennaam gebruikt door de initiatiefnemers van het vakantiehuis.

Arie Klooststra, met zwarte stropdas, zijn vrouw Tilly staat in de witte jurk naast hem. Mario zit erboven met met de vinger in zijn mond. Zijn broertje Gino zit bij de leidster op de arm. Mario en Gino zijn lid van de KvV. Foto: collectie Tresoar, Leeuwarden.

Voor het maken van deze presentatie sprak het Verzetsmuseum met eerste-, tweede- en derde generatie betrokkenen bij 'De Terrorist', onder wie ook verschillende leden van de KvV. Uit de gesprekken blijkt dat in verzet komen zelden een individuele keuze was. Echtgenotes en andere familieleden stonden vaak vieraan achter hun man of zoon en hielpen zelfs actief mee. Met gevaar voor hun eigen veiligheid en die van hun gezin verzorgden ze onderduikers, brachten ze illegale papieren rond of vervoerden ze wapens in hun kinderwagen. Hun gezinnen werden uiteengerukt door de oorlog. Hun toekomstplannen gingen in rook op. Hoe moesten zij verder? Met deze presentatie wil het Verzetsmuseum aandacht vragen voor de gevolgen van oorlog en geweld, die vaak generaties later nog voelbaar zijn. Hierbij sluit het museum aan bij het themajaar van het Platform WO2, 'leven met oorlog'.

Boven: tijdens de opening en reünie op 18 februari jl. 3e v.l. ons lid Cornélie van Haersma Buma.

*Onze leden Annie en Harry Stinis-van Dam.
2 foto's: Ruben van Vliet*

Kijkt u voor meer informatie over de expositie op friesverzetsmuseum.nl/de-terrorist.
Tel.nr.: 058 – 2555500.

Marre Faber-Sloots, conservator van het Fries Verzetsmuseum en een van de samenstellers van de tentoonstelling, was op zaterdag 25 maart bij de bijeenkomst van de KvV in Groningen om te vertellen over dit bijzondere project. Zij schreef de tekst van dit artikel, waarvoor dank.

WIE MIJ ZEGT

Wie mij zegt:
't is al zo lang geleden
dat zij met ons waren
naar hen gaan onze gedachten uit ...'

Het was gisteren
en voor ons blijft het heden.
Draag mij steeds weer
hun namen aan.
Dit is geen verleden
dat weg kan drijven,
geen herinnering die
kan vergaan als as.

Zij zullen in ons midden blijven
omdat het voor ons ...
pas gisteren was.

Erik der Weduwen (1931 – 1990)
Uit: Johannes der Weduwen, een vader voor velen,
auteur Henk Vis, 2023.